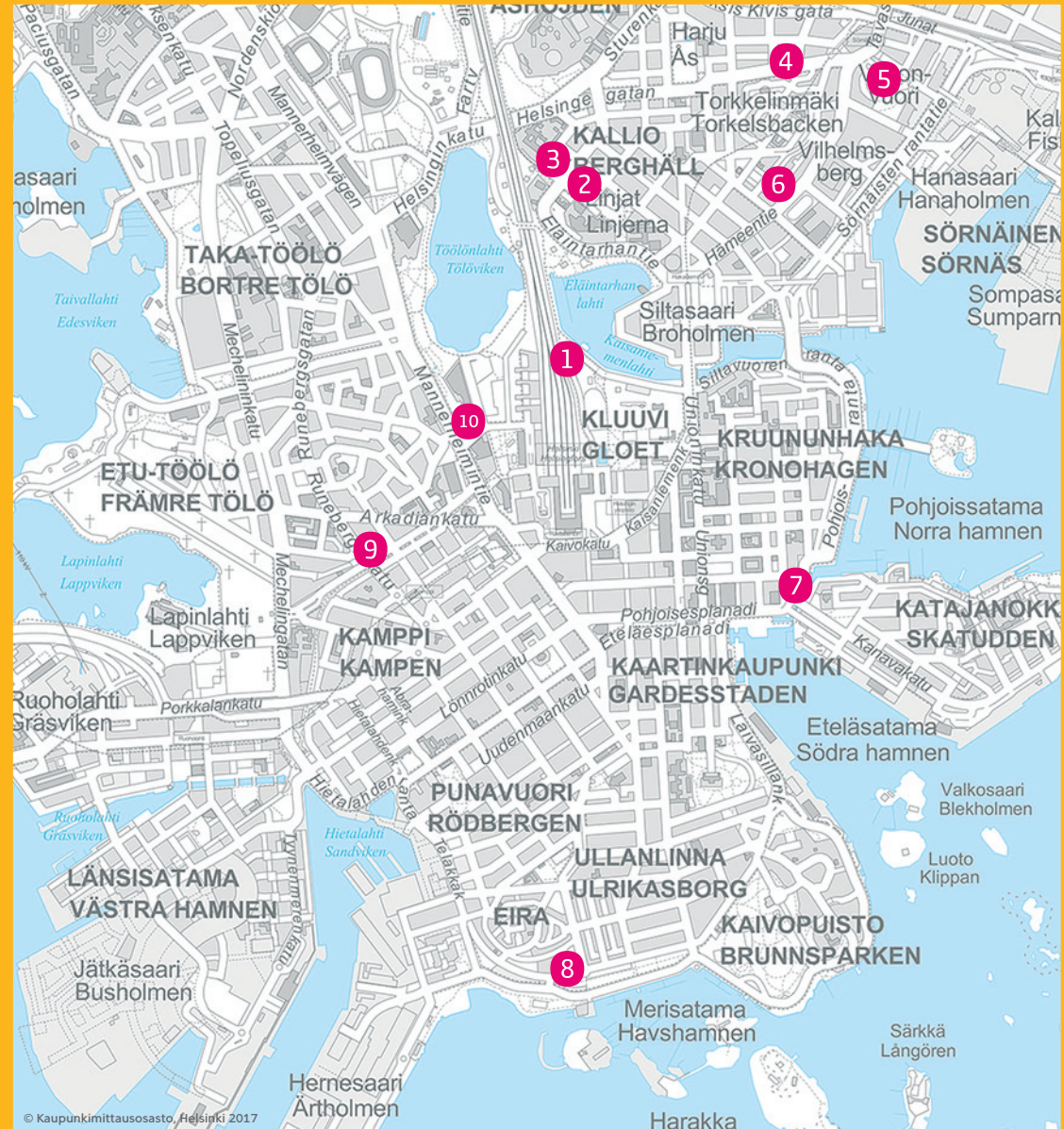

Kvinnornas Helsingfors

Det har bott många betydande kvinnor i Helsingfors, som har fömnat synliga spår i stadens historia. En del av dem har varit banbrytare inom sitt område, andra har med brinnande hängivenhet fullföljt sitt kall. Några av dem har av eftervärlden hedrats med minnesmärken eller fått gator och parker uppkallade efter sig.

Det fanns "karriärkvinnor" redan i 1600-talets Helsingfors, för många av stadens krogar förestods av kvinnor. Krögaryrket ansågs passa kvinnor, eftersom ölbrygging sedan gammalt hade varit ett kvinnogöra. Genom industrialiseringen under senare hälften av 1800-talet börjar kvinnornas självständiga roll träda fram på ett nytt vis. De förmögna, upplysta kvinnorna inom de högre stånden börjar på ett synligt sätt arbeta inom välgörenhet och ideella organisationer: folkupplysningen, de mindre bemedlade och barnen får en röst. Läroverk och yrkesläroanstalter gör det möjligt för kvinnor att börja studera. Redan på 1800-talet accepterade man att kvinnor utbildade sig till lärare, sjuksköterskor och konstnärer. Vid seklets slut börjar kvinnorna också göra akademisk karriär och bryta mot könsrollsmönstret i sina yrkesval, t. ex. de kvinnor som på 1890-talet började studera arkitektur.

- 1 Kajsaniemi park och restaurang**
- 2 Brita Maria Renlunds daghem**
Andra linjen 12 – Wallinsgatan 3
- 3 Diakonissanstalten**
Tredje linjen 38–40 – Alpgatan 2 – Första linjen 13 – Helsingegatan 50
- 4 Ebeneserhemmet**
Helsingegatan 3–5 – Åsgatan 1
- 5 Katri Valas park**
Vilhelmsbergsgård
- 6 Alli Tryggs park**
Tavastvägen
- 7 Borgströms tobaksfabrik**
Sjötullstorget 1 – Sjötullsgatan 1 – Norra kajen 2
- 8 Villa Ensi (Ensi sjukhus)**
Havsgatan 23 – Wecksellsvägen 1
- 9 KFUK**
Norra Järnväggsgatan 23 – Runebergsgatan 13
- 10 Villa Hagasund**
Mannerheimvägen 13b

KAJSANIEMI RESTAURANG. HSM / EUGEN HOFFERS, 1860-TALET.

1 Kajsaniemi park och restaurang

Mamsell Catharina (Kajsa) Wahllund (1772–1843) fick 1836 rätt att hyra den av helsingforsarna gaterade Almänna Promenaden och tillstånd att grunda en restaurang. Restaurangbyggnaden ritades av C. L. Engel och blev färdig 1839. Restaurangen blev snabbt ett favoritställe för universitetsfolket. Studenterna tog för vana att fira mamsell Kajsas födelsedag i Kajsaniemi. Traditionen att fira 1 maj i Kajsaniemi började alltså som en födelsedagsfest, och den lever kvar i de svenskspråkiga studenternas valborgsfirande. Parken började kallas Kajsaniemi redan under mamsell Wahllunds livstid.

BRITA MARIA RENLUNDS DAGHEM. HSM / MIA TEPPÖ, 2015.

2 Brita Maria Renlunds daghem

Andra linjen 12 – Wallingatan 3

Anna af Schulten grundade 1893 välgörenhetsföreningen "Barnvårdsföreningen i Finland", vars uppgift var att ta hand om fosterbarn. Senare utsträckte sig verksamheten också till ogifta mödrar. Föreningen grundare var. bl. a. överstinnan

Aurora Karamzin och friherrinnan Sophie Mannerheim. Helsingfors stad hyrde 1896 ut en tomt för föreningen. Ritningarna till byggnaden gjordes av Signe Lagerborg-Stenius, som också ritade ett barnhem till och ett hem för ogifta mödrar, som blev färdigt 1905. Senare har här funnits en barnvårdsskola. Brita Maria Renlunds barnkrubba och daghem har funnits i hörnhuset sedan 1910. Arkitekt Signe Lagerborg-Stenius var den andra kvinnan som började studera arkitektur på Helsingfors Polyteknikum. och hon blev färdig 1892.

DIAKONISSANSTALTEN. HSM/OKÄND, 1890-TALET.

3 Diakonissanstalten

Allgatan 2 – Första linjen 13 – Helsingegatan 50
– Tredje linjen 38–40

Bakom Diakonissanstaltens nybyggnadsprojekt låg anstaltens grundare Aurora Karamzin, som föreslog att anstalten skulle flyttas till Villa Hagasunds tomt. Staden skänkte emellertid en obebodd tomt på Tölövikens norra strand. Här byggdes 1897 ett sjukhus, en kyrka och ett sjuksköterskehem. Sjukhuset byggdes snart ut, och 1905 kunde man genom donationer bygga ett barnsjukhus för tuberkulossjuka, bl. a. med medel som syster Hia Björkenheim fått i arv. Lina Snellman (1846–1926) blev direktis efter Amanda Cajander. Under hennes tid växte Diakonissanstalten, flyttade till en annan plats och blev en betydande sjukvårdsläroanstalt.

4 Ebeneserhemmet

Helsingegatan 3–5 – Åsgatan 1

Ebeneserhemmet, som blev färdigt 1908, ritades av arkitekt Wivi Lönn. Här fanns ett förberedande seminarium för barntädgårdslärare, barn-

EBENESERHEMMET. HSM/OKÄND, 1919.

trädgård, barnkrubba och daghem för skolbarn. Hanna Rothman (1856–1920) och Elisabeth Alander (1859–1940) grundade 1890 Sörnäs Folkbarntädgård. Båda hade studerat till barntädgårdslärare i Tyskland. Man började utbilda barntädgårdslärare 1892, till en början för Folkbarntädgårdens behov. Verksamheten fortsatte i samma form i Ebeneserhemmet, som också blev barntädgårdsläroinstitut. Olivia (Wivi) Mathilda Lönn (1872–1966) studerade som extraelev vid Helsingfors Polyteknikum och blev färdig 1896, som den tredje finländska kvinnan. Hon var den första finska kvinnliga arkitekten som grundade en egen arkitektbyrå.

KATRI VALAS PARK. HSM / VÄINÖ KANNISTO, 1945.

5 Katri Valas park

Vilhelmsbergsgården

Det klippiga parkområdet, som kallades Vilhelmsbergsparken och Marjatanmäki efter ett närbeläget bostadsaktiebolag, fick 1953 officiellt namnet Katri Valas park. Graven är utmärkt med en minnesplakett i trädgårdens stenmur. Poeten Ka-

tri Vala (Karin Wadenström, 1901–1944), som hörde till författargruppen Tulenkantajat, bodde tillsammans med sin man på Vilhelmsbergsgatan 7–9 från hösten 1931 till våren 1933. Hon ville identifiera sig med arbetarbefolkningen och bo bland den. Hon har beskrivit stämningarna på Marjatanmäki i sin dikt Kesäilta laitakaupungilla (Sommarkväll i stadens utkanter).

ALLI TRYGGS PARK. HSM / FOTO ROOS, 1952.

6 Alli Tryggs park

Tavastvägen

Intill Tavastvägen, på ett område som tidigare tillhörde Villa Kaiku, byggdes 1938–39 en park som uppkallades efter Maria Alexandra (Alli) Trygg-Helenius (1852–1926), en banbrytare inom settlementarbetet och nykterhetsrörelsen som verkade bland arbetarna i Berghäll. Där parken ligger fanns i tiden Sörnäisten kansankoti (Sörnäs Folkhem), som lärarinnan Alli Trygg hade grundat 1890. Sörnäs Folkhem blev ett centrum för livet i arbetarstadsdelen. I trähuset i två och tre våningar fanns bibliotek, möteslokaler för arbetarorganisationer, bostäder, barntädgård och barnkrubba, tvättstuga, konsumentandelslag, arbetsförmedling, och t.o.m. ett bryggeri där man bryggde nykterhetssvavdricka. Arbetarorganisationens nya hus på Broholmen gjorde till sist Folkhemmet överflödigt, och biblioteket flyttade till det nya bibliotekshuset i Berghäll.

7 Borgströms tobaksfabrik

Sjötullstorget 1 – Sjötullsgatan 1 – Norra kajen 2

Borgströms tobaksfabrik var ledstjärnan inom Helsingfors tobaksindustri i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Ännu på 1870-talet var to-

BORGSTRÖMS TOBAKSFABRIK. HSM / IVAN TIMIRIASEV, 1918.

ra till sin enda dotter Ensis ära. Dottern föddes på Kaptensgatan i ett anspråkslöst förlösningssjukhus som hade grundats av sjuksköterskesystern Ida och Maria Rytkönen från Kuopio. Den lycklige fadern gav i uppdrag åt arkitekt Selim A. Lindqvist att rita en villa som skulle tjäna som förlösningssjukhus. Villan döptes till Villa Ensi och den överläts till systersonerna Rytkönen. På bägge sidor om ingången restes statyerna Modersglädje och Farväl, som skildrar kvinnans liv, av den norske skulptören J. Sörensen-Ring. På 1930-talet byggdes Villa Ensi om till bostadshus, och Ensi Staudinger bodde här.

KFUK. HSM / ERIC SUNDSTRÖM, C. 1928.

9 KFUK

Norra Järnvägsgatan 23 – Runebergsgatan 13

Byggnaden ritades för Kristliga Föreningen för Unga Kvinnor och blev färdig 1928. Också arkitekterna var kvinnliga: arkitekt Wivi Lönn och inredningsarkitekt Aili-Salli Ahde, som arbetade på Lönnns byrå. Den nya flygeln från 1986 har ritats av Doris Petterson. Den ursprungligen engelska ungdomsrörelsen för flickor och unga kvinnor, Kristliga Föreningen för Unga Kvinnor, inledde sin verksamhet på 1890-talet i Sörnäs i Helsingfors. I det nya huset i Tölö fanns ett studenthem för flickor, bostäder för yrkeskvinnor, en stor festsal och en härbärgeringsrörelse, hotell Helka, vars verksamhet alltjämt fortsätter. Wivi Lönn bodde i KFUK:s hus fram till sin död 1966.

VILLA ENSI. HSM/OKÄND, 1920-TALET.

8 Villa Ensi (Ensi sjukhus)

Havsgatan 23 – Wecksellsvägen 1

År 1912 lät affärsmannen Uno Staudinger bygga ett förlösningssjukhus i den nya stadsdelen Ei-

VILLA HAGASUND. HSM/OKÄND, 1902.

10 Villa Hagasund

Mannerheimvägen 13b

Villa Hagasund var den sägenomspunna Aurora Karamzins hem 1867–1902. Villan byggdes 1834 av hennes styvfar, prokurator C. J. Walleen. Arkitekt var E. B. Lohrmann. I dag är "Karamzins" villa en del av Helsingfors stadsmuseum. Aurora Karamzin (1808–1902) var en berömd skönhet och filantrop och en för finska förhållanden ovanlig kosmopolit. Genom sina kontakter till Ryssland och sin förmögenhet fick hon socialt och politiskt inflytande. Hon hade varit hovdam vid kejsarliga hovet i S:t Petersburg, gift sig med den stenrike Paul Demidov och ärvt en stor förmögenhet av honom. Det andra äktenskapet var ett romantiskt kärleksäktenskap med överste Andrej Karamzin.

Paret var i Paris under februarirevolutionen 1848, och Aurora började intressera sig för samhällsfrågor. Genom sin man hade hon lärt känna Leo Tolstoj och hans syn på kristet barmhärtighetsarbete. När hon blev änka för andra gången började hon ägna sig åt välgörenhetsarbete. Hon började arbeta för sjuk- och fattigvården, barnskyddet och folkbildningen, och öppnade ett folkök i Villa Hagasund och tog regelbundet emot hjälpbehövande.

Kvinnornas Helsingfors

Mer information
tasa-arvo@hel.fi

Planering av stigen
Riitta Pakarinen / Helsingfors stadsmuseum

Projektproduktion
Helsingfors stadsmuseum i samarbete med
Suunnittelu- ja tuotantotoimisto H. Hellman

Svensk översättning
Camilla Ahlström-Taavitsainen

Grafisk formgivning
Olli Turunen / Tovia Design Oy